

جمع‌آوری «الکافی» طی بیست سال / نقل حدیث کلینی از 69 استاد خود

مرحوم کلینی بیست سال تمام مشغول جمع‌آوری و پالایش احادیث و تبویب و تنظیم هشت جلد کتاب «الکافی» بود که احادیث این کتاب را از 69 نفر از اساتید خود نقل کرده و سند همه احادیث را متذکر شده است.

مرحوم کلینی بیست سال تمام مشغول جمع‌آوری و پالایش احادیث و تبویب و تنظیم هشت جلد کتاب «الکافی» بود که احادیث این کتاب را از 69 نفر از اساتید خود نقل کرده و سند همه احادیث را متذکر شده است.

حجت‌الاسلام و المسلمین رضا حق‌پناه، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم اسلامی رضوی در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) به بیان مطالبی در رابطه با زندگی‌نامه ثقة‌الاسلام کلینی و نحوه جمع‌آوری و پالایش احادیث در کتاب «الکافی» پرداخت.

حق‌پناه بیان کرد: مرحوم شیخ محمدبن یعقوب کلینی در یکی از روستاهای تابعه شهر ری به نام کلین بر وزن خمین به دنیا آمد که شاید در حال حاضر هیچ وجود خارجی نداشته باشد، چنان که در تاریخ نقل شده است دروس اولیه را در محضر پدرشان آموختند و نسبت به دروس ابتدایی که ایشان خوانده، مثل ادبیات و صرف و نحو تاریخ دقیقی در دسترس نیست.

وی افزود: اما بعد از این که دروس اولیه را در همان زادگاه خود از پدر یاد گرفت، عازم قم شد و از بزرگان قم مطالبی را آموخت و مخصوصاً به کسب حدیث پرداخت. ایشان بعد از این که کتاب گران سنگ «الکافی» را تالیف کرد، از ایران به عراق هجرت کرد که این هجرت، مرحله مهمی در زندگی مرحوم کلینی به شمار می‌آید و ساکن شدن ایشان در بغداد و در نهایت منجر به انتشار کتاب کافی می‌شود و در سال 328 یا 329 که تقریباً مقارن با آغاز غیبت کبرای حضرت ولی الله اعظم (عج) بوده است، ایشان وفات کرده‌اند.

رضا حق‌پناه

این اهتمام در نقل حدیث نشانگر این است که کلینی برای جمع‌آوری و گزینش افرادی که می‌خواهد از آن‌ها حدیث نقل کند حساسیت خیلی زیادی را داشته است.

این استاد دانشگاه با بیان این که درباره اساتید ایشان آن چه که از «کافی» برمی‌آید، ایشان شیوخ حدیثی متعددی را داشته‌اند، گفت: در این جا نام 20 نفر را می‌توان برشمرد که اینها به ترتیب افرادی هستند که مرحوم کلینی از آن‌ها حدیث دریافت کرده است و بسیاری از آن‌ها از اعظم شیعه و امامی ثقة هستند.

حق‌پناه گفت: مرحوم کلینی همان‌طور که نقل شده است، 20 سال تمام مشغول جمع‌آوری و تبویب و تنظیم این 8 جلد کتاب بود و این 20 سال صرف وقت، به خاطر پالایش کردن احادیث، گزینش روایات صحیح از غیرصحیح به زعم خودشان و گزینش روایات معتبر و غیرمعتبر است. ویژگی بارز این کتاب نیز آن است که مرحوم کلینی سند همه احادیث را متذکر شده است.

وی اضافه کرد: گفته شده که مرحوم کلینی از 69 نفر حدیث نقل می‌کند که در این جا به برخی از آنها اشاره می‌کنیم؛ «علی بن ابراهیم قمی» امامی ثقة است که مرحوم کلینی 5626 حدیث را تنها از علی بن ابراهیم قمی نقل کرده است. دومین شخص «محمدبن یحیی العطار قمی» است که کلینی 4835 حدیث را از این بزرگوار نقل می‌کند. ایشان نیز طبق گزارش کتب رجال ما آمده است که امامی ثقة است. «علی بن ابراهیم بن هاشم قمی» که امامی ثقة است و به نقل دیگر «علی بن محمد علان کلینی» که امامی ثقة است. «احمد بن محمد بن عیسی» و «احمد بن محمد بن خالد» نیز از این عده هستند که امامی ثقة هستند و دیگر شخص این گروه، «سهل بن زیاد» است که طبق برخی از نقل‌ها امامی ثقة است.

این پژوهشگر علوم قرآن و حدیث ادامه داد: چهارمین نفر «؛ابوعلی اشعری احمد بن ادريس قمی» است که گفته شده امامی ثقه است و از اجلاء است که در قم ساکن بوده است. مرحوم کلینی از این بزرگوار 862 حدیث نقل کرده است. نفر پنجم حسین بن محمد بن عامر است که در کافی 838 حدیث از او نقل شده و ایشان هم امامی ثقه است. نفر ششم «؛محمد بن اسماعیل بندقی نیشابوری» است که از ایشان 575 حدیث را نقل می‌کند و ایشان نیز امامی ثقه است. نفر هفتم «؛علی بن محمد علان کلینی» است که شاید همان دایی کلینی باشد که از او 503 حدیث نقل می‌کند.

وی افزود: نفر هشتم «؛حمید بن زیاد کوفی» است که واقفی‌مذهب است که در امام موسی کاظم(ع) متوقف شده است، اما مورد اعتماد بوده، چون در میان کسانی که فاسدالمذهب بوده‌اند مثل واقفیه شیعیان، اگر کسی را راستگو می‌دیدند، از او حدیث نقل می‌کردند که از این‌گونه انسان‌ها تعبیر می‌شود به «؛فاسدالعقیده صادق‌القول»؛ یعنی گرچه ممکن است از نظر عقیده فاسد باشند، اما از نظر راست‌گویی و امانت‌داری صادق بودند، لذا مرحوم کلینی به آنها اعتماد کرده و حدیث نقل می‌کند و از حمید بن زیاد کوفی که واقفی است، 435 حدیث را نقل می‌کند. نفر نهم، «؛علی بن محمد بن عبدالله» است که امامی ثقه است و کلینی از او 186 حدیث نقل می‌کند.

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم اسلامی رضوی در ادامه گفت: «؛احمد بن محمد ابوعبدالله عاصمی» با نقل 136 حدیث از او، «؛محمد بن حسن طائی رازی» با نقل 117 حدیث از او، «؛محمد بن جعفر اسدی» با 81 حدیث، «؛احمد بن مهران» با 75 حدیث، «؛محمد بن جعفر رزاز کوفی» با 57 حدیث، «؛ابو داوود» با 19 حدیث، «؛سهل بن زیاد» با 16 حدیث، «؛سعد بن عبدالله بن ابی خلف اشعری قمی» با 12 حدیث، «؛احمد بن عبدالله بن احمد برقی» با 11 حدیث، «؛محمد بن احمد بن علی بن صلت» با 10 حدیث و نهایتاً «؛حسین بن حسن حسنی هاشمی» با 9 حدیث به ترتیب دهم تا بیستمین نفر از افرادی هستند که شیخ کلینی در کافی به نقل حدیث از آنها پرداخته است.

حق پناه افزود: همان‌طور که گفتیم، کلینی از 69 نفر حدیث نقل می‌کند که معلوم می‌شود، ایشان 69 استاد حدیث داشته است، اما بر اساس شمارشی که انجام شد، افرادی که بیشترین حدیث را کلینی از آنها نقل می‌کند، به این ترتیبی است که از 1 تا 20 نام برده شد. گزینش این افراد و این شیوخ متعدد، علامت پشتکار و زحمت زیادی است که جناب کلینی(رض) انجام داده‌اند و به محضر این افراد رسیده است.

وی در پایان اظهار کرد: افرادی هم در بغداد هستند که می‌گویند بیشتر احادیث کتب کلینی را از خود ایشان دریافت کرده‌اند، بر او قرائت کرده‌اند و بقیه آنها را که فرصت نکرده است که بر مرحوم کلینی قرائت کند، ایشان به آنها اجازه نقل آن روایات را داد. این اهتمام نشان‌گر این است که این بزرگوار برای جمع‌آوری و گزینش افرادی که می‌خواهد از آنها حدیث نقل کند، حساسیت خیلی زیادی را داشته است.